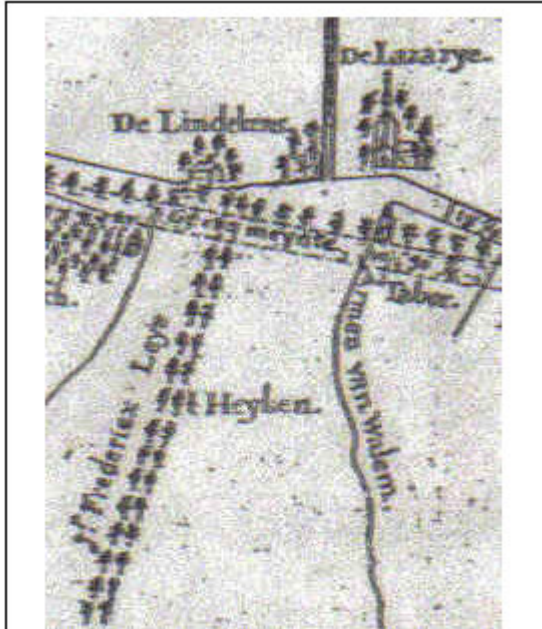

DE KAPELLELEI OF DE GEREBRANDUS FREDERIC(K)XLEI

De Kapellelei is misschien wel de oudste straat in Rumst waarvan de geschiedenis vanaf haar begin bekend is.

*Figuur 1. De Kapellelei begint rechtover de "Lindekens" gelegen oostwaarts van de baan Antwerpen-Mechelen.
Bron: figuratieve kaart 1706*

Op 12 december 1662 – bijna 350 jaar geleden – diende de heer Gerebrandus Frederic(k)x bij de heer van Rumst een aanvraag in om een dreef aan te leggen vanaf de herberg De Lindekens aan de grote steenweg op de Lazernij, oostwaarts, tot aan het huis van de drossaard, westwaarts.

Het zou 'een groot sieraad syn voor het dorp en een goede weg voor het gehucht Lazernij naar het dorp'. De inwoners van deze wijk konden in de winter geen mis horen omdat het Heyken regelmatig onder water schoot. Het dorpsbestuur steunde deze vraag en ook de inwoners van de Lazernij smeekten om de nodige vergunning te verlenen (1).

Het tijds klimaat in onze contreien was enigszins rustig. Op de vrede van de Pyreneeën in 1659 tussen Spanje en Frankrijk volgden enkele jaren van relatieve rust in de Spaanse Nederlanden, dus ook in Brabant. Het wegvallen van krijgsgewoel en

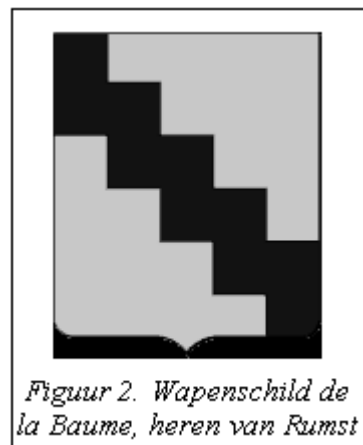
daardoor ook de druk van militaire lasten, gaf weer ademruimte voor nieuwe initiatieven.

Charles Antoine de la Baume, markies van Saint-Martin (2), was de heer van Rumst. Hij was geboren op 20 maart 1611 in Boergondië (Franche-Comté in Frankrijk), wellicht te Dôle.

Op 29 november 1642 trouwde hij met zijn nicht, (Albertine)-Marie de la Baume, geboren ca 1610, dochter (en enig kind) van Philibert de la Baume, zijn oom, uit diens huwelijk met Lambertine de Ligne, uit een belangrijk en invloedrijk geslacht uit Henegouwen.

Na de dood van Philibert was Lambertine de Ligne hertrouwd met Christoffel Gretsil, graaf van Oost-Friesland (hoofdstad Emden), gouverneur (voor Spanje) in Luxemburg (3). Deze kocht in 1621 de

heerlijkheid Rumst, die ook Boom, Heindonk, Willebroek en Ruisbroek omvatte. Na diens kinderloos overlijden in 1637 en het overlijden van zijn echtgenote Lambertine, werd de dochter Marie, dame van Rumst, maar het was haar echtgenoot die de heerlijke rechten vervulde.

Figuur 2. Wapenschild de la Baume, heren van Rumst

De heer van Rumst, Charles Antoine de la Baume, markies van Saint-Martin, stond 'genadig' het gevraagde toe mits vijftwintig gulden cijns werd betaald aan de kerk en de Arme.

Een dergelijke aanvraag was hem niet vreemd, want op 2 augustus 1661 – een goed jaar eerder - had hij aan de ingezetenen van Willebroek het recht toegestaan tot het planten van een laan zoals overeengekomen in de akte voor notaris Noydens van 12.8.1656 (4). Was de heer van Rumst bij zijn bezoek op 4 april 1663 in de gelegenheid om de nieuw aangelegde lei te aanschouwen? (5)

'Genadig' is wellicht een eufemisme. Zijn belangstelling voor de heerlijkheid Rumst was immers sterk afgenomen. In 1661 had hij enerzijds de heerlijkheid Heindonk verkocht aan Hendrik Van Schueren, afkomstig uit Holland (6), en ook de heerlijkheid Willebroek, waartoe ook Ruisbroek en Tisselt behoorden, werd dat jaar verkocht aan Jan Helman (° Den Haag 1631, + 1711), zoon van de heer van Dussen en Muylkerke (Holland). Anderzijds was in 1662 zijn echtgenote overleden (7). Kort daarop, in 1663, werd ook de heerlijkheid Boom vervreemd aan Georg Bosschaert uit Grabouw in Duitsland (° ca 1625 + 1678). De la Baume bleef wel heer van de heerlijkheid Rumst (met Terhagen) tot 1690. Toen werd de heerlijkheid Rumst gekocht door zijn achterneef, Hendrik de Ligne (8), voor 16500 guldens of florijnen.

De aanvrager, Gerebrandus Frederic(k)x, werd gedoopt op 24 april 1623 in de Sint-Jacobskerk te Antwerpen, als zoon van Jan Baptist en Elisabeth Janssens de Bisthoven, en was een kleinzoon van Gerebrandus Fredericx (9), een uit Haarlem afkomstig koopman, en van Catherine de Moy (10). Hij was de eigenaar van het 'hof van plaisantie', het Steenen Huys, dat stond zuid(west)elijk van het huidige Tiburhof (11). In de 17de eeuw was het helemaal niet ongebruikelijk dat financieel bemiddelde stadslui, een domein 'op den buiten' kochten om hun aanzien te verhogen en tevens als belegging in onroerend goed (12).

Gerebrandus Fredericx was op 23 augustus 1653 in voormelde kerk gehuwd met Joanna Maria Manriquez, die het Steenen Huys met de aanpalende grond had geërfd van haar vader, heer Guilielmus (13). Dertien kinderen zijn van dit echtpaar bekend, allen gedoopt in de Sint-Jacobsparochie van Antwerpen tussen 1653 en 1671.

Door zijn huwelijk met een telg uit de familie Manriquez, werd Gerebrandus verwant met Alonso Manriquez, geboren te Lier op 2 maart 1624, griffier (secretaris) van Buggenhout, Liezele, Lippelo en Malderen, en met Ludovicus Van Quellenborch, gehuwd met Maria Cornelia Manriquez, geboren te Lier op 9 april 1634, meier van Liezele, Lippelo en Malderen.

Alonso Manriquez bezat ook eigendommen te Rumst en Reet (14) en was gehuwd met Susanna Bogaerts, uit een belangrijke Mechelse familie.

Figuur 3. Gravure "Jean-Pierre CHRISTYN (1632-1717), ridder, heer van Schrieck en Grootloo, secretaris van de Raad van Brabant" door J. Berterham ad vivum uit de collectie van de graaf de Ribaucourt, Waulsort. Drossaard te Rumst in 1662.

Was de aanleg van de dreef niet eerder een praktische oplossing voor een betere verbinding via de brug over de Nete (Walem) naar Mechelen en het land van Klein-Brabant? Het bespaarde alleszins de omweg via de Bussestraat. De argumentatie dat de inwoners van Lazernij 's winters geen mis konden horen en een dreef tot aan het huis van de drossaard waren wellicht mooie excuses, om de aanvraag tot het aanleggen te versterken.

Anderzijds was een nieuwe laan een mooi monument om het dorpsbestuur te paaien. De nieuwe drossaard was Jan Pieters Christijn (15), die de pas overleden Guiliam Meeus was opgevolgd. Deze woonde immers in Brussel en zo kreeg hij ook een betere verbinding met de kuip (het dorp, het centrum) van Rumst. Jan Peter Christyn werd in Brussel, Sint-Goedele, gedoopt op 12 augustus 1632. Hij huwde in dezelfde kerk op 1 september 1669 met Maria Barbara Lodewy(c)k(x), dochter van Henricus en Clara De Pretere, uit Mechelen. Na zijn drossaardschap werd hij secretaris bij de Raad van Brabant, en hij verwierf in 1701 de heerlijkheid Schrieck en Grootlo, via zijn (derde) echtgenote, H  l  ne-Gommarine de Brouckhoven. Hij overleed te Brussel op 24 mei 1717 en werd 's anderendaags begraven in de Sint-Goedelekerk.

De secretaris van Rumst, Cornelis Stuyck (  ca 1620) (16) en de schepenen begrepen wel dat steun aan dit project alleen maar voordelen had. Maar uiteindelijk was het de rentmeester van de heer van Rumst die moest overtuigd worden, om de goedkeuring van de heer te krijgen. Het was Jean Bogaerts die toen die functie vervulde (17).

Wat de inwoners van Lazernij er uiteindelijk over dachten was wellicht minder van tel. Lazernij was immers 'gestigmatiseerd' door de aanwezigheid van de 'te mijden leprozerie'. Behalve enkele herbergen op de grote steenweg en enkele hoevetjes in de omgeving van het kasteel van Eekhoven was Lazernij hoofdzakelijk heidegrond (18).

De kerkgang gebeurde wellicht gewoon te voet over de hei. Mogelijk kon de kille, een inham van de Nete, aan het Steenen Huys overgestoken worden. De kaarten 'Nandin' uit het begin van de achttiende eeuw geven hierover geen duidelijkheid (19).

Herberg 'De Lindekens' was dus het punt waar de dreef de grote steenweg bereikte. De herberg was eigendom van Nicolaes de Prost en zijn echtgenote Elisabeth Ceulemans. Op 16 januari 1669 werd het huis De Drij Lindekens met hof en grond verkocht door de erfgenamen van Niclaes De Prost, brouwer te Waarloos. Op 20 mei 1669 werd Elisabeth Ceulemans gegoed in het huis. Het echtpaar woonde echter te Waarloos. Uit de schepengriffies kon niet afgeleid worden wie de herberg in die periode uitbaatte (20).

Deze herberg lag dus aan de grote steenweg en niet aan het pleintje bij de Lazernijkapel. Het huidige pleintje, waar de Varenstraat op de Mechelsesteenweg komt, is trouwens van latere datum. De oorspronkelijke grote steenweg liep van de Netebrug ongeveer recht naar de Lazernijkapel. Voorbij de kapel plooide de weg naar links en volgde ongeveer het huidige tracé. Het pleintje is maar ontstaan na de rechttrekking van de steenweg Mechelen-Antwerpen in het begin van de 18de eeuw. (1706)

Gerebrandus Fredericx startte de aanleg van de dreef, zoals hij ze zelf beoogde, namelijk vanaf zijn huis naar de grote steenweg. Mogelijk was de pachter van het speelhof in de praktijk de persoon die de aanleg uitvoerde samen met de bevolking uit de nabije omgeving, die hierdoor de kans kreeg een bescheiden 'stuiver' te verdienen. We konden echter in de schepengriffies niet ontdekken wie op dat ogenblik pachter was op het Steynen Huys.

De rest van de lei in de richting van Rumst heeft hij wellicht bewust nooit uitgevoerd. Het lag immers vlakbij de oever van de Nete en het vroeg waarschijnlijk veel meer werk om daar een even imposante weg aan te leggen. Heer Gerebrandus Frederickx overleed in 1691 (21), dus bijna dertig jaar na het indienen van zijn aanvraag. De verdeling van de erfenis en de verkoop van het domein Steenen Huis heeft nog een behoorlijke juridische kluit veroorzaakt (22).

De Kapellelei kreeg een uitzicht, dat boven alle andere wegen en straten in Rumst uitstak.

Sinds de aanleg heeft de Kapellelei haar imposante aanblik behouden. De twee rijen bomen, links en rechts van de dreef, volgens het plan van heer Gerebrandus, staan er nog steeds.

Dat de dreef tot het privébezit behoorde en geen openbaar karakter had, wordt afgeleid uit het feit dat er door de geschiedenis heen geen bewoning aan de dreef is gekomen. De hoeve Verbruggen behoorde mogelijk tot het domein. Het huis Laeremans is er maar in de loop van de 20ste eeuw gekomen. Dit moet nog geverifieerd worden.

Zo zie je maar hoe een straat met maar twee huizen toch een roemrijke geschiedenis kan kennen (23).

Harry van Hooydonk

Referenties

(1) Leo Vermeulen, Schepengriffie Rumst, 2003, uitg. Rumesta, p. 96-98 en p. 66-67

(2) Gegevens 'de la Baume': zie o.a. http://web.genealogie.free.fr/Les_dynasties

Lambertine de Ligne huwde in 1640 nog een derde maal, maar haar echtgenoot, Jean Baptist de la Baume, jongere broer van haar eerste echtgenoot, en dus ook een oom van haar schoonzoon, stierf reeds een jaar later.

(3) Gegevens 'Oostfriesland': zie o.a. <http://genealogy.euweb.cz/frisia/cirksena2.html> en www.kaunitz-rietberg.de/ostfriesland.html

(4) Leo Vermeulen, Schepengriffie Rumst 2000, p. 46 nr. 23

(5) Leo Vermeulen, Schepengriffie Rumst 1994 p. 17. De heer van Rumst, die in Brussel woonde, vertrok omstreeks 1664 terug naar zijn geboortestreek, Boergondië. In 1670 bracht hij opnieuw een bezoek aan Rumst. (Leo Vermeulen, Schepengriffie Rumst 1997 p. 21)